

5. Лисенко Н. В. Етнопедagogіка: Навчально-методичний посібник для студ. вищих закладів освіти I-IV р.а., Дошкільне виховання. Навч.-методичний центр. Української етнопедagogіки і народознавства / Н.В. Лисенко. – Івано-Франківськ: Плай, 2003. – 86с.
6. Савчин Л.М. Звичаєва сімейно-побутова обрядовість та її значення в традиційній культурі Волинського Полісся: автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 17.00.08 – теорія та історія культури / Л.М. Савчин. – К., 1995. – 24с.
7. Постовий В. Корені й традиції української родини / В.Постовий // Учитель, 2000. – №1 – 3.

Сидоренко Н.И.

РЕАЛИЗАЦИЯ НАРОДОВЕДЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА В СОВРЕМЕННОМ ДОШКОЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Статья посвящена анализу вопроса целостного применения средств народоведения в воспитании детей дошкольного возраста как действенного условия формирования моральных установок и жизненных ценностей воспитанников.

Ключевые слова: дошкольная педагогика, этнопедagogика, нация, народоведение, национальное воспитание, традиции, фольклор.

Sidorenko N.I.

ETHNOLOGY COMPONENT REALIZATION IN THE MODERN PRESCHOOL INSTITUTIONS

The article is devoted to analysis of the ethnology methods use in the preschool age children upbringing as the condition of moral and life values forming.

Key words: preschool age pedagogy, ethnopedagogogy, nation, ethnology, national upbringing, traditions, folklore.

УДК 373.5.046

Сіренко А.Є.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ В СОБІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ГРУПОВІЙ ВЗАЄМОДІЇ

У статті аналізуються педагогічні умови, які сприяють формуванню впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в процесі групової взаємодії.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, впевненість у собі, педагогічні умови, комфортне предметно-розвивальне середовище, самооцінка, групова взаємодія

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту навчання й виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися в ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, позитивну самооцінку, ціннісне ставлення до свого Я-образу, впевненість у собі.

Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена у "Базовому компоненті дошкільної освіти", де одним із основних завдань дошкільної освіти на сучасному етапі є забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку дошкільника, визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; збереження дитячої субкультури; створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей; пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення у порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя; повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника; компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів та особистісних якостей і вольової поведінки дитини; надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування у дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними; формування у дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду [1].

Підґрунтям вищезазначеного змісту є визнання провідної ролі дошкільного дитинства у становленні особистості, формуванні в дитини впевненості в собі як базової характеристики, прояву ціннісного самостварення, здатності певним чином впливати на умови життєдіяльності, усвідомлювати власне "Я", що підтверджують дослідження І. Беха, О. Кононко, В. Котирло, М. Мішечкіна, О. Папір, В. Ромек, Є. Смаглій, Т. Титаренко, С. Тищенко та ін.

Разом з тим феномен впевненості в собі, особливості її формування в дітей старшого дошкільного віку недостатньо вивчені та обґрунтовані. У психолого-педагогічній літературі відсутня єдина думка щодо природи та механізмів формування в дошкільника впевненості в собі. Тому зміни, які відбуваються в освітній галузі, вимагають уваги на добір змісту й форм навчання, організації та управління навчально-виховним процесом у дошкільних закладах, врахування й використання яких надзвичайно важливі для формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку. Ефективність застосування цих вимог неможливо розглядати без урахування обставин, у яких вони діють, тому формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії певною мірою залежить від визначення педагогічних умов та від системного бачення проблеми.

Мета статті полягає у виокремленні та обґрунтуванні педагогічних умов, які сприяють формуванню впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в процесі групової взаємодії.

Сучасне суспільство ставить перед дошкільною системою освіти завдання формування й виховання такої особистості дитини, яка не лише здатна володіти певними практичними вміннями та життєвими навичками, усвідомлювати власну спроможність розв'язувати доступні для певного віку завдання, але й уміє адекватно оцінювати свої можливості; довіряти власному досвіду, розраховувати на нього в складних ситуаціях, бути переконаною в досягненні успіху. Виходячи з цього, постає важливе завдання щодо формування впевненої в собі особистості дитини, зокрема дітей старшого дошкільного віку. Вважається, що ефективним формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку буде в процесі включення дитини в групову взаємодію, яка сприяє організації більш ритмічної діяльності кожного учасника.

Оскільки процес формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку тривалий і повинен відбуватися систематично, то зазначену проблему мають вирішувати дошкільні навчальні заклади, які створюють та забезпечують відповідні умови щодо формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії.

Варто зазначити, що у довідковій літературі термін "умова" використовують у найрізноманітніших значеннях, зокрема, як : а) обставина, від якої щось залежить; б) вимога, яку ставлять до когось (до чогось); в) усна або письмова угода про щось, домовленість; г) правила, визначені в якійсь галузі життєдіяльності; д) обстановка, у якій щось відбувається; е) вимога, з якої треба виходити [3, с.202]. Умови є важливим фактором результативності, тому що вони створюють саме те середовище, у якому потрібні явища чи процеси виникають, формуються та існують.

Як похідна від поняття "умова" категорія "педагогічні умови" теж не має однозначного трактування. Так, деякі вчені під педагогічними умовами розуміють обставини, від яких залежить результативність функціонування та розвитку певної педагогічної системи (І. Ісаєв та ін.); інші науковці тлумачать цей термін як фактори і правила успішного функціонування педагогічної системи (Г. Назаренко та ін.); треті вважають поняття "педагогічні умови", як вимоги, які мають виконувати педагоги з метою забезпечення ефективності навчально-виховного процесу (Н. Манжелій та ін.).

Зважаючи на мету нашого дослідження, під педагогічними умовами формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії ми розуміємо процес навчання й виховання, який є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і використання елементів змісту, методів, прийомів, організаційних форм навчально-виховного процесу в дошкільному закладі для досягнення певних змістово-дидактичних цілей.

Важливою умовою формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії є *професійна підготовка вихователів до діяльності щодо означеної проблеми*.

Для того, щоб забезпечити в дошкільних закладах формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії, необхідно здійснювати систематичну професійну підготовку вихователів до означеної діяльності як у системі післядипломної освіти, так і у міжкурсовий період. Професійну підготовку вихователів до формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії ми визначаємо як ступінчастий процес передачі спеціальних знань, формування відповідних умінь, навичок, системи цінностей і якостей особистості педагога, що у своїй сукупності дозволяють йому забезпечити продуктивну взаємодію з дітьми старшого дошкільного віку з урахуванням психолого-педагогічних особливостей визначеної вікової категорії дітей.

З метою усвідомлення значущості проблеми формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку та розвитку рівня професійної компетентності вихователів з означеного питання, нами було розроблено комплекс заходів для педагогічних працівників дошкільних закладів (науково-практичні семінари, практичні заняття, індивідуальні консультації, педагогічний тренінг), які надавали можливість вихователям аналізувати поведінку дітей під час виконання останніми завдань оптимальної складності, виробляти позитивне оцінне судження щодо їхніх досягнень, характеризувати стратегію й тактику власної поведінки.

Отримавши певні знання з питань групової взаємодії, вихователі під час дискусії усвідомили, що провідними факторами, які властиві групі під час формування впевненості в собі в дошкільників, є: *згуртованість* (сприяє досягненню групового успіху); *навіювання надії* (терапевтична дія); *універсалізація* (забезпечує усвідомлення того, що кожна людина має свої проблеми та певні труднощі, які потрібно вирішувати); *альтруїзм* (розуміння того, що кожний у групі може бути потрібним і корисним для інших); *міжособистісне навчання* (яке забезпечує підґрунтя для дослідження в групі позитивних та негативних емоційних реакцій, аналізу нових форм поведінки. Цей чинник дає можливість кожній дитині мати допомогу та підтримку з боку однолітків, демонструвати сильні та слабкі сторони свого характеру); *розвиток навиків спілкування; поведінка, яку наслідують* (уміння себе поводити діти старшого дошкільного віку копіюють під час спостережень і в подальшому нею експериментують, оволодіваючи різноманітними життєвими ролями); *катарсис* (підсилення згуртованості, яке відбувається під час інтенсивної взаємодії всіх учасників групової взаємодії) [5].

У межах дослідження проблеми впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії стало вироблення практичної "Пам'ятки вихователю щодо створення психологічно комфортних умов у дитячому колективі", якою мали змогу користуватися всі члени педагогічних колективів дошкільних закладів.

Ми вважаємо, що процес формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії не можливий без саморозкриття творчого потенціалу кожної дитини через створення широких соціокультурних умов для "вростання" дитини в культуру суспільства. Забезпечити цей процес можливо, створивши відповідне середовище та умови в ньому. Відтак другою умовою формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії нами визначено *створення комфортного предметно-розвивального середовища з метою збагачення індивідуального досвіду дітей старшого дошкільного віку*.

Ідея предметно-розвивального середовища вже давно прийнята практикою і розглядається як сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між дітьми й педагогом, а також формуванню пізнавальної активності у вихованців за умови наповнення компонентів середовища. Відомо, що в процесі соціалізації дитини предметно-розвивальне середовище забезпечує сприятливі умови для її навчання і самостійної діяльності, самопізнання та позитивного самоприйняття

у зв'язку з формуванням якостей, які впливають на прояв упевненості в собі (наполегливості, ініціативності, готовності долати перешкоди тощо).

З цією метою організовувалося таке предметно-розвивальне середовище, яке було збагачене достатньою кількістю матеріалів для творчої художньої діяльності. Основний акцент робився на тому, що завдяки обраному виду діяльності (малювання, ліплення, аплікація тощо) та виконаному продукту можна відчувати радість та гордість за себе. По закінченню виготовлення старші дошкільники мали можливість розмістити продукти діяльності на стенді чи вітрині, де їх могли побачити та оцінити інші, або показували чи дарували одноліткам. Вибір таких завдань та здійснення провідної діяльності сприяв усвідомленню того, що предметно-розвивальне середовище має не тільки ігрові характеристики, але й, на думку С. Новоселової, розвивальні можливості, а його функціонування вимагає поєднання традиційних і нових, незвичних компонентів, що забезпечуватимуть поступовість розвитку діяльності дитини від простих її форм до більш складних [2].

Третьою умовою формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії ми визначили *розвиток позитивної самооцінки в дітей старшого дошкільного віку в процесі групової діяльності*.

На формування впевненої-непевненої дитини, образу-Я зростаючої особистості впливає світ дорослих. Нам імпонує думка В. Слуцького, який підкреслює, що саме батьки та інші дорослі формують у дитини певні особистісні цінності, ідеали, еталони, до яких треба прагнути; накреслюють плани, цілі, визначають стандарти тих чи інших дій. Реалістичні, відповідні можливостям дитини, цілі формують позитивний образ-Я, позитивну самооцінку, впевненість у собі. У разі нереалістичних планів, завищених вимог та стандартів дитина втрачає віру в себе; у неї формується занижена самооцінка, негативні уявлення про себе, неупевненість [276].

Відповідно до вище зазначеного тезису, нами розроблялися творчо-практичні завдання для дітей старшого дошкільного віку у вигляді бесіди, рольової гри, ігрових занять, на яких діти могли отримати схвалення з боку дорослого. Під час занять виявилось, що для більшості дітей природними є адекватні реакції на успіх чи невдачу. Ситуація успіху викликає у впевненої в собі дитини почуття задоволення і радості, тоді коли неупевнені в собі старші дошкільники байдуже ставляться до перемог, приписуючи їх обставинам, що від них не залежать.

Наступною умовою формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії ми визначили як *розробка та впровадження у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів оновленого змісту, форм і методів формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії, яка реалізовувалася шляхом упровадження в практику роботи дошкільних закладів авторської програми "Формуємо впевнену особистість дошкільника"*.

Програма мала на меті сформувати у дітей старшого дошкільного віку уявлення про впевненість у собі як особистісну якість людини; навички спілкування в різних життєвих ситуаціях, уміння звільнитися від соціального страху в спілкуванні з оточуючими; навчання способам внутрішнього самоконтролю і стримування, зняття негативних імпульсів, виявлення власних емоцій; формування ініціативності, самостійності, організованості в процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. В основу програми покладено діяльнісний підхід, який ґрунтується на розумінні діяльності як важливої умови розвитку і виховання особистості.

Вивчення формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії – одне з головних завдань досліджень у сфері дошкільної педагогіки. Однак, слід зазначити, що формування цієї якості дитини буде успішним при впровадженні у дошкільні заклади комплексу педагогічних умов. У подальшому вважаємо за доцільне розробку нових особистісно-орієнтованих і практично спрямованих технологій формування впевненості в собі в дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Новоселова С. "Истоки". Базисная программа развития ребенка-дошкольника / С. Новоселова // Развитие личности. – 2001. – № 3–4. – С. 4–30.
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 75 000 слов / С. И. Ожегов; под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 17-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 1985. – 797 с.
4. Слуцкий В. М. Влияние оценки взрослого на формирование отношения к себе у детей : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. психол. наук : спец. 19.00.07 "Педагогическая и возрастная психология" / В. М. Слуцкий. – М., 1986. – 17 с.
5. Yalom I. D. Theory and practice of group psychotherapy (2nd ed.). – New York : Basic Books, 1975

Сиренко А. Е.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВПЕВНЕНОСТІ В СОБІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ГРУПОВІЙ ВЗАЄМОДІЇ

В статтє проаналізовані педагогічні умови, котрі сприяють формуванню впевненості в собі у дітей старшого дошкільного віку в груповій взаємодії.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, впевненість в собі, педагогічні умови, комфортне предметно-розвиваюче середовище, самооцінка, групове взаємодія

Sirenko A. E.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMING THE SELF-CONFIDENCE OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE IN THE GROUP INTERACTION

The article analyzes the pedagogical conditions, contributing to the formation of self-confidence of children of senior preschool age in the process of group interaction.

Key words: children of the senior preschool age, self-confidence, pedagogical conditions, subject-developing environment, self-assessment, group interaction.

УДК 376.42:316.62

Старцева В.П.

ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ

Статтю присвячено висвітленню питання розвитку дітей із затримкою психічного розвитку та обґрунтуванню доцільності спеціальної роботи із урахуванням особливостей цих дітей, щоб допомогти їм ефективніше орієнтуватись у побуті та соціумі.

Ключові слова: затримка психічного розвитку, діти-сироти молодшого шкільного віку, соціально-побутове орієнтування.

Відзначається, що затримка психічного розвитку (ЗПР) найчастіше виявляється, коли дитина йде до школи. Вона полягає в недостатності загального обсягу знань, обмеженості уявлень, незрілості мислення, недостатній інтелектуальній цілеспрямованості, переважанні ігрових інтересів, швидкій насичуваності інтелектуальною діяльністю. Ці діти досить кмітливі у межах наявних знань, продуктивніші, ніж розумово відсталі діти, у використанні допомоги. При цьому в одних випадках на першому плані постає затримка розвитку емоційної сфери, а в інших, – сповільнення розвитку інтелектуальної сфери [1; 2; 3].